

Innst. S. nr. 238

(2005-2006)

Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen

St.prp. nr. 53 (2005-2006)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Europarådets konvensjon av 4. april 1997 om menneskerettigheter og biomedisin

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Europarådets biomedisinkonvensjon trådte i kraft 1. desember 1999. Konvensjonen er det første bindende all-europeiske instrument som ivaretar enkeltmenneskets rettigheter ved medisinsk forskning og behandling, og som gir klare rettigheter for den enkelte. Konvensjonen består av en rammetekst som slår fast de viktigste prinsippene til beskyttelse av menneskets verdighet i forbindelse med anvendelsen av biologi og medisin. Tilleggsstandarder og mer detaljerte spørsmål reguleres i tilleggsprotokoller. Det foreligger en protokoll som forbyr kloning, en protokoll om transplantasjon av organer og vev fra mennesker, samt en protokoll om biomedisinsk forskning. Norge har foreløpig kun undertegnet klonings- og forskningsprotokollen. Protokollene kan i henhold til konvensjonens artikkel 31 ikke ratifiseres før selve konvensjonen er ratifisert.

I og med at gjennomføring av konvensjonen nødvendigvis gjør lovendring, er Stortingets samtykke til ratifikasjon av konvensjonen nødvendig.

I den generelle omtalen av biomedisinkonvensjonen framholdes det at den i likhet med den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) ikke inneholder noen definisjon av betegnelsen "menneske". Det er opp til de stater som slutter seg til konvensjonen å definere hvorvidt betegnelsen også skal omfatte det ufødte liv. Det etableres et vern av personer som ikke er i stand til å samtykke, slik at inngrep på helseområdet overfor en slik person som hovedregel kun kan foretas når det er direkte til fordel for personen selv. Det gjelder et un-

tak for samtykke i nødssituasjoner. Visse sider av tvangsbehandling av alvorlig sinnslidende personer reguleres.

Konvensjonen fastsetter respekt for privatlivet med hensyn til opplysninger om egen helse. Den beskytter videre menneskets arveanlegg, og forbyr diskriminering på grunnlag av arveanlegg.

Konvensjonen stiller en rekke betingelser for at biomedisinsk forskning skal kunne utføres, og legger videre opp til meget strenge beskyttelsesregler for forskning på personer som ikke kan gi eget samtykke. Transplantasjon fra personer som ikke kan gi eget samtykke skal kun unntaksvis finne sted - og da under meget strenge betingelser. Menneskekroppen eller deler av den kan ikke gi opphav til økonomisk gevinst.

Det redegjøres i proposisjonen nærmere for de enkelte bestemmelser i konvensjonen.

Det framholdes at norsk lovgivning og praksis i dag langt på vei er tilfredsstillende i forhold til de krav som konvensjonen stiller, men ikke fullt ut i overensstemmelse med konvensjonens bestemmelser på alle punkter. Det er konstatert uoverensstemmelse mellom konvensjonens krav hva angår inngrep overfor personer som ikke selv kan samtykke, og reglene om dette i lov om svangerskapsavbrudd og lov om sterilisering. Helse- og omsorgsdepartementet fremmer i Ot.prp. nr. 63 (2005-2006) forslag om endringer i disse lovene for å bringe norsk rett i overensstemmelse med biomedisinkonvensjonen.

Transplantasjonsloven fikk ved endring av 8. juni 2001 klarere bestemmelser for uttak av fornybart vev til transplantasjon fra personer som ikke selv kan gi eget samtykke til inngrepet. Det ble i den forbindelse slått fast at Norge må ta forbehold mot artikkel 20 i biomedisinkonvensjonen, jf. Ot.prp. nr. 77 (1999-2000) s. 13.

Biomedisinkonvensjonen artikkel 20 begrenser adgangen til å fjerne organer eller vev på personer som ikke er i stand til å samtykke til tilfeller der mottakeren er giverens bror eller søster. Etter endringen i trans-

plantasjonsloven omfatter adgangen til uttak av fornybart vev fra personer som mangler evne til å gi eget samtykke også uttak der mottaker er "barn eller forelder til eller i særlige tilfeller i nær familie med giveren", jf. transplantasjonsloven § 1 tredje ledd nr. 2.

Lovforarbeidene viser til at kommentarene til biomedisinkonvensjonen anfører at prinsippet om gjensidig hjelp mellom svært nære familiemedlemmer på visse vilkår kan forsvare et unntak fra hovedregelen om at man skal kunne gi eget samtykke til denne type inngrep. Forarbeidene framholder videre at dersom transplantasjon fra et barn uten samtykkekompetanse er eneste livreddende utvei for en av barnets foreldre, vil sannsynligvis det beste for barnet være at inngrepet kan bli gjennomført.

Biomedisinkonvensjonen artikkel 36 åpner for at det ved undertegning eller ratifikasjon er adgang til å ta forbehold for enhver bestemmelse i konvensjonen dersom nasjonal lov ikke er i overensstemmelse med bestemmelsen. Forbeholdet skal inneholde en kort redegjørelse for den aktuelle lov.

På denne bakgrunn foreslås det at Norge tar følgende forbehold til biomedisinkonvensjonen:

Norge tar forbehold mot artikkel 20 nr. 2 punkt ii og tillater også uttak av fornybart vev der mottakeren er barn eller forelder til eller i særlige tilfeller i nær familie med giveren, jf. lov av 9. februar 1973 nr. 6 om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m. m. (transplantasjonsloven) § 1 tredje ledd nr. 2.

Den norske transplantasjonsloven § 1 tredje ledd nr. 2 gir adgang til uttak av fornybart vev fra personer som mangler evne til å gi eget samtykke, der mottaker er barn eller forelder til eller i særlige tilfeller i nær familie med giveren, jf. transplantasjonsloven § 1 tredje ledd nr. 2. Norsk rett går følgelig lenger enn biomedisinkonvensjonen artikkel 20 nr. 2 ii som kun åpner for uttak av fornybart vev der mottakeren er bror eller søster av giveren.

Det framholdes at biomedisinkonvensjonen må ses på som et viktig bidrag til å styrke menneskerettighetene til individer i møtet med moderne biomedisinsk forskning og teknologi.

En ratifikasjon av konvensjonen antas ikke å ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Med det foreslåtte forbeholdet tilrår Helse- og omsorgsdepartementet at konvensjonen ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Jan Bøhler, Sonja Mandt-Bartholsen, Gunn Olsen og Dag Ole Teigen, fra Fremskrittspartiet, Jan-Henrik Fredriksen, Vigdis Giltun og lederen Harald T. Nesvik, fra Høyre, Inge Lønning og Sonja Irene Sjøli, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Egeland, fra Kristelig Folkeparti, Laila Dávøy, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, og fra Venstre, Gunvald Ludvigsen, vil understreke at det i de seinere år har blitt økt oppmerksomhet på de utfordringer som følger med en stadig raskere utvikling innen biologi og medisin.

Komiteen er enig i at misbruk av kunnskap vedrørende biologi og medisin kan ha alvorlige konsekvenser for individene.

Det vises i proposisjonen til at Norge ønsker å være et foregangsland når det gjelder vernet av menneskerettighetene. Komiteen er enig i det.

Komiteen er videre enig i at biomedisinkonvensjonen må ses på som et viktig bidrag til å styrke menneskerettighetene til individer i møte med moderne biomedisinsk forskning og teknologi.

Komiteen viser til det forslag om forbehold til biomedisinkonvensjonen som er inntatt i St.prp. 53 (2005-2006), og slutter seg til dette.

Komiteen anbefaler med dette som bakgrunn at konvensjonen ratifiseres.

UTTAELSE FRA UTENRIKSKOMITEEN

Utkast til innstilling er sendt utenrikskomiteen til uttalelse. I brev av 7. juni 2006 uttaler utenrikskomiteen at den ikke har merknader til innstillingsutkastet.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til proposisjonen og merknadene og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av Europarådets konvensjon av 4. april 1997 om menneskerettigheter og biomedisin.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 13. juni 2006

Harald T. Nesvik
leder

Gunn Olsen
ordfører